

X. ERDÉLYI TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI KONFERENCIA
BABES- BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM RÓMAI KATOLIKUS TEOLÓGIA KAR

**Mária Terézia által alapított szebeni árvaház története
1930-ig**

Témavezető:
Dr. Holló László docens

Szerző:
Kovács Adrienn
Teológia Történelem III.év

Kolozsvár, 2007. május 26-27

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Bevezetés	3
A szebeni Terézárvaház létrejöttének előzményei.....	4
A szebeni Terézárvaház alapítása	5
A szebeni Terézárvaház alapítólevelének tartalma.....	6
Az árvák.....	7
Egyesített alapítványok a Terézárvaházban.....	9
Az árvaház rendszere	10
Az árvaház utótörténete 1930-ig.....	11
Befejezés.....	13
Felhasznált Források	14

Bevezetés

A mai kor embere amikor visszatekint a történelemben, 250-300 évvel ezelőttre felfedezheti és azt is beláthatja, hogy ma már elfogadott és nem is olyan feltűnő az árvaházak megléte és működése. Szemlélődőként tekinthet vissza az ember a történelemre és mint szemlélődő annak fontosságát nem mindig értékeli kellő képen. De volt olyan idő, amikor még kevésbé volt ismeretes.

Fontos szerepet tölt be napjainkban is, hiszen nagy számban a mai napig menedéket nyújt olyan gyermekeknek, akik otthon nélkül maradtak, illetve olyan szegény családok tagjainak, akiket a szülők kénytelenek anyagiak szűke miatt árvaházba adni. Ha ma is élnek olyan emberek akik ilyen körülmények között élnek, belegondolhatunk abba, feltételezhetjük azt, hogy 250-300 évvel ezelőtt sem voltak jobb megélhetési lehetőségek, sőt lehet rosszabbak.

Miért tekintünk negatívabban arra az időre? Talán azért mert ha betekintést nyerünk a kor emberének életébe, felfedezhetjük milyen különbség van a mai ember és az abban a korban élő ember között.

Fontos megemlíteni az egészségügyet, amely abban az időben igen csak zsege időszakát élte. A munkalehetőségeket figyelembe véve, napjainkban is vannak munkanélküliek, de abban az időben is sokan voltak olyanok akiknek munkahiány miatt megnehezedett életük. Figyelembe kell vennünk azt a fontos tény is, hogy az időben a kitett gyerekek leginkább az utcákon éltek és gyenge szervezetük miatt hamar elkaptak egy-egy betegséget amiből nem tudtak felgyógyulni.

Nem kell annyira negatívan kezelni a múlt eseményeit. Volt egy-egy gazdag személyek is aki támogatásban részesített, támogatott árva gyerekeket.

Ahogy telt az idő, kikristályosodott az a szükséglet, hogy egy olyan intézmény alakulhasson, melyben az árva és hon nélküli gyerekek biztonságban lehessenek és ellátásban részesülhessenek. Ezt a lehetőséget adta meg Mária Terézia Német-római császárnő és cseh-magyar királynő, amikor Nagyszeben városában árvaházat hozott létre.

A szebeni Terézváház létrejöttének előzményei

Első sorban fel tehetünk egy igen fontos kérdést: miért határoztak úgy, hogy Szeben legyen az a város ahol árvaház létesüljön?

A válasz a következő: leginkább azért, mert abban az időben a 18. század második felében az erdélyi királyi kormány főhatóságai itt voltak központosítva. Tehát amellett, hogy egy igen fontos cél érdekében Szebenre esett a választás az árvaház megépítésének érdekében, figyelembe vették azt is, hogy egy olyan helyen létesüljön, amely abban az időben fontos központ volt. Ha jól megvizsgáljuk a körülményeket, azt láthatjuk, hogy amellett, hogy árva gyerekeken akartak segíteni, a döntő mégis az volt, hogy Szeben ekkor fontos központ volt.

Miután megszületett a határozat egy árvaház építéséről Szeben városában, szükség volt egy olyan terület megléte, amely az árvaház működését biztosítani tudta. A legalkalmasabbnak Szeben városának falain kívül a Cibin nevű folyó és a vízaknai út közötti területet és az ott üresen álló épülete tekintették.¹

Fontos információként meg kell említenünk azt is, hogy még 1750-ben Mária Terézia Felső Ausztriából, Karinthiából beköltöző bevándorlókat támogatva elrendelte, hogy Szeben mellett 1750-1754 közötti időszakban, tehát négy év leforgása alatt negyvenkét családnak építsenek otthont. Határozatában szerepelt az is, hogy a bevándorolt családok is járuljanak hozzá az építéshez és ha négy év múlva nem fejezik be a munkálatokat pénzhány miatt, az államkincstár kifizeti a hiányzó összeget.

Később a kormány felvásárolta Szebenben az üres épületeket 12000 forintért azzal a céllal, hogy laktanyát alakítson ki, vagy sérültek részére használja fel.²

Meg kell említenünk Delpini Theophilt, aki nagyban befolyásolta a szebeni Terézváház létrejöttét. Delpini Theophil áldozárként tevékenykedett, Alvincre küldtek, hogy térítse meg az ottani anabaptistákat. Delpini benyújtott egy emlékiratot, hogy az

¹ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézváház Értesítője, Értesítő 1887/1888 tanévről, Nagyszeben 1888, 20 in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár; A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézváház Értesítője, Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 5, in: EKS IV. 7/b dob. in.; Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

² Vö. Törvényjavaslat a Nagyszebeni Terézváház királyi alapítványi járulékok fejében, Gyula- Fehérvár 1876, 7, EKS IV. 7/b dob., in: , Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

üresen álló épületeket engedjék át egy katolikus árvaház alapítása érdekében. Ugyanakkor azt is kérte, hogy Ettinger Jakab által létesített árvaalapítványát adják át.³

A későbbiekben az árvaház alapját Gr. Batthányi József érsek gyarapította és még sokan mások. Az alapítványokról és adományozókról a későbbiek folyamán szó lesz.

Delpini kérése nem maradt hatástalan, mert az ő kezdeményezésére Mária Terézia királynő levelet küldött 1768 november 30.-án Bajtay Antal erdélyi püspöknek. Ebben a levélben megfogalmazza az árvaház célját: „*Recepta vero in orphanatropium iuventus, ita educetur, quo iuxta duplicem huic instituto praefixum finem religio orthodoxa pro pagetur simulque orphanus aut egenorum parentum liberis congrua suppedintentur adminicula, quibus sibi pro futuro de necessariis prospicere possint alimentis.*” A levélben megfogalmazottak alapján azt mondhatjuk, hogy az árvaház célja az árva gyerekek és a szülötelen gyerekek oktatása, élelmezése és vallási nevelése volt. Ez a levélrendelet formájú és elsődlegesen tekinthetjük alapítványi levélnek, melyben részletesen intézkedik az árvaház szervezetéről. A cél az is volt, hogy szükséges tanulmányokban részesedhessenek, és a közjó hasznára legyenek.⁴

A szebeni Terézárvaház alapítása

A szebeni Terézárvaház alapításának, létének kezdetét az alapítólevél érvényesítésének idejét kell számítanunk. Az alapítólevelet 1770 március 25.-én adták ki, amely nagyon sokáig meghatározta az árvaház formáját.⁵ Az alapítólevelet átmásolták, hogy több példányban fennmaradhasson. Ha valami történik az eredetivel, a másolat bizonyíthatja a Terézárvaház jogosságát.

Más nyelvre is lefordították, később román nyelvre is, hogy majd a későbbiekben bizonyítékként szolgáljon a támadásokra, ez utalásul szolgál majd a későbbi történésekre. Az alapítói levél részletesen tárgyal minden fontos kérdést. Összesen, mintegy húsz

³ Vö. Törvényjavaslat a Nagyszebeni Terézárvaház királyi alapítványi járulékok fejében, Gyula- Fehérvár 1876, 7, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár, áldozó pap, a katolikus papoknak a szentmiseáldozat bemutatására utaló neve

⁴ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője, Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 5, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

⁵ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője, Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 5, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

pontban részletezi az árvaház fennállásához szükséges tudnivalókat. A szebeni Terézárvaházat az alapítás után, kiveszik a Nagy Szeben város jog és törvényhatósága alól és nagyszebeni katolikus királyi árvaháznak nevezik.⁶

A szebeni Terézárvaház alapítólevelének tartalma

Tartalmát tekintve az alapítólevél a következőket foglalja magában. A legfőbb cél az volt hogy Mária Terézia Erdélyben is egy római katolikus árvaházat alapítson, hogy az árvák szükséges tanulmányokban is részesülhessenek, hogy a közjó hasznára legyenek.

Az alapítólevélben az uralkodó kifejti akaratát, a hitre nevelés fontosságát és az isteni félelmet: „Legjobb kormányzási mód az alattvalók boldogságáról úgy gondoskodni, hogy annak legközelebbi alapja az isteni félelem legyen.”⁷

„Az árván maradt és szegény szülőknek nevelés, s gyakran élelem hiányában szenvedő gyermekei eddig az embereknek elszomorító látványt nyújtanak, s haszontalan tagjai lettek az országnak. Ezeknek tehát úgy lelki üdvösségéről mint életmódjáról szükségesnek tartván gondoskodni, úgy találtuk, hogy állítatnunk és alapítatnunk kell egy katolikus árvaintézetet..., hogy valaha a közjó szolgálatára lehessenek.”⁸ Részletesebben kifejti, hogy kik azok akiknek épült az árvaház és milyen célt szolgál. Egyben rávilágít arra is, hogy milyen körülmények uralkodtak abban az időben, hogy milyen körülmények között éltek sokan.

Az árvaházhoz szükséges adományok is feljegyzésre kerültek, azt a célt szolgálva, hogy pénzügyileg is biztosítva volt az árvák ellátása és az árvaház fenntartása: „... A szász kincstári dézsmajövedelemből évenkénti 2000 ft készpénzben, természetmennyben pedig 2500 kőből gabonát adományozzon.”⁹

⁶ Vö. Törvényjavaslat a Nagyszebeni Terézárvaház királyi alapítványi járulékok fejében, Gyula- Fehérvár 1876,8, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

⁷ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 6, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

⁸ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 6, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

⁹ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 8, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

„Nagyfejedelemségben lottó-játék ... öt éven át, oláhborok vámjövödelme, a kalocsai érsek Gr. Batthányi József alapítványképpen gyerekek tartására ajánlott 20000 forintot...” A továbbiakban szó van az árvaház kötelezettségeiről és az ott lakó gyerekekről is: „Minden év végén ... az árvaháznak írásban jelenteni, hogy az ezen intézetnek szánt készpénzből mi jött be és hol van kamatra kiadva... a házba csak azok vétessenek fel, kik hetedik évüket megkezdették... Az ezen árvaintézetben lévő mind két nemű ifjúság keresztény tudományban, olvasásában, írásban, német nyelvben, számtanban, kender és gyapotfonásban... zenében, énekben, mértanban és polgári építészetben... és katonai gyakorlatban oktátandók... Minden gyermek évi tartásáért 50 forintot rendeltünk.” Végezetül az árvaház nevének bejegyzésével és annak elnevezésével zárul: „Teréz- árvaháznak nevezzük, Orphatropium Regium Teresianum Catholicum Cibiniense ... és a mi nevünk kezdő betűi F.M.T. ”¹⁰

Az árvák

Az árvaház intézményét megvizsgálva azt mondhatjuk, hogy az árvaház vezetősége nem tett különbséget a gyerekek között. A különbség szó alatt leginkább a más vallásúakat lehet érteni. Nem volt megkülönböztetés, az árvaházban voltak fiúk is lányok is egyaránt. Felvettek minden olyan árvát, aki betöltötte hetedik életévét és árva volt. A gyerekeket oktatták, nyolc osztályig járatták őket biztosítva nekik a későbbiekben is állást. Mint látjuk a jövőjük is biztosítva volt.

A gyerekeket hasznos dolgokra is megtanították. Azokat a fiukat, akik a tizenharmadik életévüket betöltötték ipari munkára képezték. Őket egy pár évre inasként alkalmazták különböző műhelyekbe, ahol tökéletesítették mesterségüket. Idővel önállósulhattak az árvaház segítségével, amely biztosított számukra egy csekély összeget.

Az árvaházban tartózkodó lányokat leginkább varrásra és a háztartásban szükséges tudnivalókra tanították. Voltak akiket a szebeni ferencrendi nővérek zárdájában neveltek, a kiemelkedő tanulókat pedig tanítóképzőbe írták.

¹⁰ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárvaház Értesítője, Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, 9-11, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

Később kikerülvén az árvaházból, családoknál helyezkedhettek el, vagy pedig varrónőként az erre alkalmas helyeken. Ezenkívül voltak „külápolásban” tartózkodó gyerekek, akiket egy-egy háznál helyeztek el és ott nevelték őket amíg be nem töltötték hetedik életévüket és felvételt nyerhettek az árvaházba merthogy az árvaházba felvételizni kellett. A felvételhez szükséges volt a keresztlevél, szegénységi és árvasági bizonyítvány, valamint orvosi bizonyítvány.¹¹

Az árvák helyzetét illetően néha történtek változások és akadtak bonyodalmak főleg azon a téren, hogy tanulhatnak-e tovább vagy sem. A legkorábbi adat szerint, egy 1777 május 17.-ei rendelet alapján, azt a határozatot hozták, hogy minden évben négy-hat tehetséges diákot küldjenek Kolozsvárra az akadémiai templomba karénekeseknek.

Később, 1785 november 13.-án írt udvari rendelet azt fogalmazta meg, hogy minden 15. évet be nem töltött növendék tanuljon gimnáziumban. Ezen rendeletet 1786-ban megváltoztatták és azt mondták ki, hogy csak nemesi származás útján tanulhat valaki tovább.¹² Ez a rendelet nem talált elfogadásra az idők folyamán, de mindezek ellenére sokáig volt érvényben és csak 1827-ben hoztak új határozatot, melyben kimondták, hogy mindaz aki tehetséges tanuljon tovább. Majd 1853-ban azt határozták, hogy minden árva aki jelessel végezte tanulmányait megkülönböztetés nélkül tovább tanulhat. Végül 1865-ben Fogarassy Mihály erdélyi püspök közbenjárására a Gubernium kimondta, hogy „azok akik a negyedik gimnáziumi osztály elvégezték felsőbb tanulmányokra is bocsátassanak, addig míg a gimnáziumi nyolcadig osztályát elvégezték, az intézetbe maradhassanak.”¹³

Ahogy haladunk a történelem menetében, megállapíthatjuk azt, hogy az árvaház az idők folyamán egyre több támogatóra talált, akik hozzájárulásukkal segítették az árvaház működését. Ezek a támogatók később alapítványok formájában lassan beépültek az árvaházba.

¹¹ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárva-ház Értesítője, Értesítő 1887/1888 tanévről, Nagy Szeben 1888, 5, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

¹² Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárva-ház Értesítője, Értesítő 1903/1904 tanévről, Nagyszeben 1904, 4, EKS IV. 7/b dob. in: Gyulafehérvári Levéltár

¹³ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárva-ház Értesítője, Értesítő 1903/1904 tanévről, Nagyszeben 1904, 4, EKS IV. 7/b dob. , in: Gyulafehérvári Levéltár

Egyesített alapítványok a Terézvárosban

Már 1765-től Delpini kezdett foglalkozni az árvák fenntartásával mint azt már láthattuk.

A fenntartáshoz szükséges összeget a királynő a megürült püspökségek jövedelmeiből, a dézsmából és kincstári jövedelmekből finanszírozta. Nagyon fontos kiemelni, hogy az árvaház nem állami segélyben részesült, hanem alapjai kamatainak fejében alapítványi járulékot kapott.

A magánalapítványok a következők: Teréz alapítvány, Mária Terézia hozta létre még az árvaház keletkezésekor; Ettinger Jakab nagyszzebeni polgár 1735-ben még a Terézváros alapítása előtt hozta létre alapítványát, hogy a jezsuiták Nagyszzeben városában egy házban néhány árva gyermeket ellássanak. Később ez az alapítvány beleolvadt a Terézvárosba; Gr. Batthyányi József pozsonyi prépost, később erdélyi püspök 1759-ben a kolozsvári jezsuiták gondozására és kezelésére bízta alapítványát, majd kalocsai érsekként bekebelezte az árvaház alapjaiba.¹⁴ Gr. Bánffy György 1822-ben hozott létre alapítványt abból a célból, hogy olyan árvákat támogassanak ezen alapítvány járulékából akik válságos helyzetben voltak. Egyéb alapítványok a következők voltak: Gyulafi, Bándi, Benők, Dür, Haynald, Kovács Miklós és Erős. A Gyulafi a Benők és a Bándi alapítványok eredetileg kolozsvári alapítványok, mivel ott alapították őket és csak később egyesítették az árvaházzal.¹⁵

Említésre méltó még, a következő tény: Mária Terézia 1776 szeptember 26.-án miután a jezsuita rendet 1773-ban eltörölték, a Kolozsmonostori uradalmat a Terézvárosnak adományozta, mert addig a Kolozsváron tanító jezsuitáknak volt adományozva. 1777 február 24.-én keletkezett hivatalos iratban van megfogalmazva, hogy a Kolozsmonostori uradalom a Terézváros birtokába kerül. Mindez a birtoklás a Terézváros részéről 1799-ig tartott. Minden évben kapott 2000 köböl gabonát és szászföldi dézsmát. A szászföldi dézsma adományozása 1848-ban szűnt meg.¹⁶

¹⁴ Vö. Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve, 1874, 20, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

¹⁵ Vö. . Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve, 1874, 20, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

¹⁶ Vö. 105/1087 irat, Kolosy Antal pápai kamarás és árvaházi igazgató GY.E.L. IV. 7/b dob. , in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

Az árvaház rendszere

Az árvaház, mint minden más intézmény rendelkezett igazgatóval, akinek az egyik kötelessége az volt, hogy minden évben nyilvántartásban beszámoljon az előző év fejleményeiről.

Az árvaház rendelkezett tanári karral és személyzettel. Mind a tanári kar, mind a személyzet az árvaházi épületben lakott a megadott lakrészben. Hasonló képen az igazgatónak is külön lakás volt fenntartva.

A növendékek napi programmal rendelkeztek. Példa erre az elemi iskolába járó növendékek napirendje 1876-1877-ben. Reggel öt órakor keltek megtisztították ruháikat és csizmáikat, majd mosakodtak. Fél hatkor közösen imádkoztak, amelyet a hétórai mise követett. Háromnegyed nyolckor csöndben átvonultak az iskolába ahol tizenegy óráig tartózkodtak. Ezután következett a tisztogatás azért mert fél tizenkettőkor rapport következett: könyvkivizsgálás, ruha, kéz, arc megvizsgálása. A tizenkét órai déli ima után ebédeltek. Ezt követően illedelmesen társalogtak és sétálhattak. A szabadidő végeztével csendes foglalkozás következett, majd két órai tanulás. Este hét órakor vacsoráztak, majd ismét szabadidő következett egészen az esti imáig, majd fél kilenckor lefeküdtek.¹⁷ Ahogy a fentiekben is láthattuk, a gyerekek ideje napra-percre be volt osztva. Mondhatná valaki, hogy túlságosan is nagy szigor nehezedett vállukra. Figyelembe kell vennünk azt is ,hogy mindez a szigor játszott szerepet abban, hogy a mindennapi életben fel tudjanak állítani egy fontossági sorrendet. Ezt a keresztény nevelési formát, életük egyik alappilléérének tekinthetjük.

Nyilvántartottak mindent, az élelmiszereket, könyvelték a konyhai kiadásokat, a karácsonyi ajándékokat. Számon tartották mindazokat akiket elbocsátottak, inasokat akik kiléptek, beszámoltak hadiárvákról és alapítványosokról is.¹⁸

¹⁷ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katholikus Terézárvaház Értesítője, Értesítő 1911/1912, Nagy Szeben 1912, 3, EKS IV. 7/b dob. , in: Gyulaféhárvári Levéltár

¹⁸ Vö. A Nagy Szebeni Királyi Katholikus Terézárvaház Értesítője, Értesítő 1910/1911, Nagy Szeben, 1911, 6, IV. 7/b dob. , in: Gyulaféhárvári Levéltár

Az árvaház utótörténete 1930-ig

Az intézet 1867-ig az erdélyi főkormánysszék felügyelete alatt állt. Ezután amikor újjáalakult az erdélyi római katolikus autonómiai kormányzat, az erdélyi római katolikus Státus igazgatótanácsának főhatósága alá került. Ekkor kerül vizsgálat alá a Terézárvaház szerepe, és annak szabályzata is. A Státus ezen vizsgálódások után minden vonalon beszámolókat kért, hogy minden részletesen ellenőrizni tudjanak. Két évvel később kerül sor arra, hogy a hivatalos dokumentumok, havonkénti kimutatása magyar nyelven történhessen, hiszen abban az időben a levelezések idegen nyelve, németül és latinul történtek.

A második világháború után, amikor Erdélyt megkapja Románia, 1919 augusztus 8.-án a román állam át akarja venni Szebenben az intézetet. Azért, hogy ne keltsen egyből nagy feltűnést meghagynák továbbra is a katolikus nevelést. Az akkori igazgató a helyzetről a következőt tanúsítja: az állam „figyelmeztetett engem, hogy nagyon rosszul esnék neki ha a státus in transigens alapra helyezkednénk s mindenféle tárgyalásoknak utat engednénk, mint hogy az állam elve az, hogy minden jóléti intézményt ki kell venni a társaságok és az egyházak kezéből s az államra hárulni.” Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az állam kifejtette véleményét és kerek pereg megmondta álláspontját.

Egy kis idő elteltével, egy 1921 május 7.-ei levélben megfogalmazták, hogy az állam át akarja venni az árvaházat, hogy román hadiárvákat neveljenek katonai célra.¹⁹

Másnap 1921 május 8.-án egy öt tagból álló bizottság a hadügyminisztérium nevében az intézetet az *Officiul Național Orfani și Văduve, I.O.V.*, Országos Rokkant Árva és Özvegy egyesület javára jegyzőkönyvbe foglalva lefoglalta és állami intézménnyé nyilvánította ki az intézetet. Mindez nem volt elég, a telekkönyvi bejegyzését is megváltoztatta és mint státusi tulajdont töröltetett.

Időközben a püspök próbált közben járni Bukarestben a visszaadás érdekében dr. Groza erdélyi miniszterelnöknél, de nem járt sikerrel, mert az árvaházba 30 román árvát költöztettek be.²⁰ Bizonyítékként, hogy ezt jogtalanul tették, előttünk áll az alapítólevél valamint az alapítványok, melyek az intézmény önállóságáról és joghatóságáról

¹⁹ Vö. 105/1087 irat, GY.E.L. IV. 7/b dob. , in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

²⁰ Vö. Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve, 1921-1930, 36-37, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

tanúskodnak és azt, hogy 1912-ben a 2430-as számú törvény kimondja, hogy a Terézvárház mint jogi személy neve, Erdélyi római katolikus státus Terézvárház alapja.

Az 1921 május 11.-ei újságokban napirenden tárgyalják a szebeni Terézvárház államosításának ügyét. Az árvaház igazgatója az államosítással szemben kijelenti a következőket: „În calitate de delegați ai Guvernului cu scopul de a prelua pe seama Statului român imobilul instituțiunei Teresianum din Sibiu ... declar officios și solemn că protestăm în contra faptului acestuia.... Mai odată declarăm că în contra faptului acestuia se fac nedrept și nebarat din toate puterile protestăm în numele bisericii romano catolice.”²¹

Később, mintegy reagálás képen, egy 1924 október 7-ei újságban Onisifor Ghibu egyetemi professzor, kijelenti, hogy az állam „... na făcut decât să-și exercite un drept al său.” Az Universul október 19-ei számában Onisifor Ghibu azt írja, hogy az I.O.V., az, Országos Rokkant Árva és Özvegy egyesület, mely a Terézvárház egy részét erőszakkal lefoglalta, kijelenti, hogy jogosan tette mindazt. Felszólította a kormányt, hogy foglalja le közigazgatási úton a katolikus vagyont, a tanulmányi alapokat, egyetemi templomokat és azt próbálta bizonygatni, hogy mindezekhez a katolikus Egyháznak semmi köze nincs. Mint ahogy az megszokott volt, nagy vízhangot keltett ez az egész, nem csak a sajtóban de minden más területen is.

Ezen kijelentések megválaszolására és kijavítására és azért, hogy az alaptalan vádak tisztázva legyenek Badila János akkori árvaházi igazgató, írásban megpróbált tisztázni egyes dolgokat. „Megvallom restellem, hogy szembe kel szállnom az egyetemi professzorral a saját szakmájában. De a sok tárgyi és szembeötlő kérdés- restellem mondani hamisítás...nem lett volna szabad elhagyni a Katholikus jelszót, mely az alapítólevélben 14szer fordul elő.” Az is az alapítólevélben található, hogy „ felekezet és nemzetiségi különbség nélkül”, ez nagyon ellentétes azzal a kijelentéssel, hogy az árvaház „a románok ellen dolgozott” „... ne méltóztassék mai szemmel nézni az elmúlt időket...mert akkor a katolikus Egyház volt a domináns.”²²

²¹ Vö. Iratok 1748-1948, Az árvaház igazgatója, EKS IV. 7/b dob. in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

²² Vö. . Iratok 1748-1948, Universul Október 19, EKS IV. 7/b dob. in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

Mindezek ellenére 1925-ben az I.O.V., az Országos Rokkant Árva és Özvegy egyesület által történt jogtalan elfoglalás ugyanúgy továbbra is folytatódik. A későbbi éveket is ez jellemzi, mert 1926-ban is tovább tart az állam által használt erőszakos lefoglalás, egészen 1927-ig amikor is megtörtént a Terézárvaház tulajdonának bekebelezése az állam által. Bár a püspök próbálkozott, hogy per által visszaszerezze az árvaházat, és mindent megtett ennek érdekében, de az állam kifogásolta és kijelentette azt, hogy a püspök nem perelhet.

Az 1920-as évek végen nem történtek módosítások és fejlemények sem a tulajdonjogi pert illetően. Végül is csak annyiban tudtak előbbre haladni, hogy 1930-ban az intézetet épületét visszaadták, de a jogi per ügyében nem történt semmilyen más változtatás.²³

Befejezés

Mint láttuk nem kevés megpróbáltatásban részesült az árvaház, de mindezek ellenére biztosítani tudta növendékei számára a jólétet, az evangéliumból merített életerő által. Ugyanakkor mindezek a történések tanulságul szolgálhatnak a jövő nemzedékének. A Terézárvaház lehetővé tette, hogy az árva gyerekek felvételt utján államilag elfogadott és törvényes keretek között ugyanolyan jogokkal rendelkezzenek, mint egy törvényes gyerek. Mindezek mellett és ezen felül úgy a testi, mint a lelki élet részeseivé válhattak ezen intézet tagjai.

²³ Vö. Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve 1921-1930, 34-37, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár

Felhasznált Források

- 1) A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárház Értesítője, Értesítő 1879/1880 tanévről, Nagy Szeben 1880, in: EKS IV. 7/b dob. in., Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 2) A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárház Értesítője, Értesítő 1887/1888 tanévről, Nagyszeben 1888, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 3) A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárház Értesítője, Értesítő 1903/1904 tanévről, Nagyszeben 1904, EKS IV. 7/b dob. in: Gyulafehérvári Levéltár
- 4) A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárház Értesítője, Értesítő 1910/1911, Nagy Szeben, 1911, IV. 7/b dob. , in: Gyulafehérvári Levéltár
- 5) A Nagy Szebeni Királyi Katolikus Terézárház Értesítője, Értesítő 1911/1912, Nagy Szeben 1912, EKS IV. 7/b dob. , in: Gyulafehérvári Levéltár
- 6) Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve, 1874, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 7) Az Erdélyi Római Katolikus Státus Igazgatótanácsának Jegyzőkönyve, 1921-1930, in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 8) Iratok 1748-1948, EKS IV. 7/b dob. in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 9) Törvényjavaslat a Nagyszebeni Terézárház királyi alapítványi járulékok fejében, Gyula- Fehérvár 1876, EKS IV. 7/b dob., in: , Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár
- 10) 105/1087 irat, Kolosy Antal pápai kamarás és árveházi igazgató GY.E.L. IV. 7/b dob. , in: Erdély Római Katolikus Státus Levéltár, Kolozsvár